

**Qərib Mehdi**

(baxış-esse)

**Növbəti kitabının materialını səhmanlayıb başa çatdırmaq ərafəsində əlim işdən soyudu. Bu gün-sabah kitaba çevriləcək əlyazmalarım ələcə masanın üstündə qaldı. Nə səbəbə? Bu, adi səbəb deyildi. Bu, dünya miqyaslı bir bələ idi. Çindən ayaq tutub yeriyən qrip virusunun ən təhlükəli forması – koronavirus az zaman kəsiyində bütün dünyanı ayaq altına aldı. Yoluxub xəstələnməyib, ölümləri saydan çəxd. Əsas təbəsi qoca-qoltuqlara vurdu. Novruz xonçalı Azərbaycan da bu bələdən yan dura bilmədi. Dünya, o cümlədən, Azərbaycan da çalışır ki, bəşəriyyətə qarşı elan olunmamış bu müharibənin cükünü dartıb saxlasın. Araşdırmalar aparılır, mülahizələr söylenebilir, tədbirlər görülməlidir. Hələ ki, koronavirus arxasını yerə qoymur. Bütün sahələrdə itki çox olsa da, ümid ayaq üstədir. İnanırıq ki, bu döyüşdə gec-tez insan zəkası qalib gələcək. Qrip virusunun «sonbəşiyi» bunu bilməlidir.**

**Effektiv tədbirlərdən biri də «Evdə qal – salamat qal» çağırışıdır. Evdəyik, dövlət də yanımızdadır. Ancaq işgüzarlıq, fəallıq, qaynar həyat səngiyib. Adam dörd divan arasında danxır. Bu şəkildən çıxmaq, pessimizmi yaxın buraxmamaq üçün məsələlər verilir: nikbinliyinizi qorumaq üçün idman etyin, seriallara baxın, kitab oxuyun. Nə etməli? Bu da bir mübarizə formasıdır. İndi ev insanın səngiyinə çevrilib. Qələbənin bir rəhni də düzgün səngərlənməkdir.**

Mən də hamı kimi ev səngərindəyəm. Səngərdə olan qorunmaqla kifayətlənməməli, mümkün fəaliyyətim davam etdirməkdir. Bu arzunu gerçəyə çevirmək o qədər də asan deyil.

Mən yazı adamıyam, yekə çıxmasın, vəzifəmi vətənə, xalqa xidmətim yazmaqda görürəm. Ancaq bir iş var ki, yazmağa köklənəlməyən. Cəhd eləsəm də, bir şey alınmadı. Baiskara – Koronavirusa lənət! Kökdən düşmüş musiqi alətinə bənzəyirdim. Qələmim küsmüş sevgili kimi əlimi danışdırdı.

Boş durmaq ölümə bərabərdir. Əlim qələm tutmurdusa, gözümə nə olmuşdu?! Onsuz da yazarın iki öhdəliyi var: yazmaq və oxumaq. Başladım mütləq etməyə. Kitab şəkafim məni sözün əsl mənasında darıxağın əzici mənəgənəsindən xilas etdi. Demək olar ki, bütün sutkanı gözlerimi kitablara tuşladım. Əl-çatmaz Mirzə Cəlilin 60-cı illərdə nəşr olunmuş üçüncü kitabını, böyük qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovun «Ağ gəmi», «Qiyamət», «Erkən gələn dümələri», Fransanın məşhur elmi-fantastik yazıçısı Jül Vernin «Arxipelag alovları», «Klodius Bombarmak» povest və romanlarını ya ilk dəfə, ya də təkrar oxudum. Sonra əlimə çağdaş ədəbiyyatımızın ünlü imza sahiblərindən biri Əjdər Olun iri həcmli «İO» romanı düşdü. Kitab haqqında təəssüratım xoş oldu. Həmişə vacib bir məsələ – ədəbiyyatımızın qarşısında duran bir vəzifə məni narahatlıqla düşündürdü: Azərbaycanın son yanım əsirik milli-müstəqillik mübarizəsinin hansı qələm sahibi daha real, daha tutarlı yazacaq? Bu imza mənim üçün belli oldu: Əjdər Ol!

Gördüm, qələm incikliyini, tərsliyini yerə qoyub – əlimlə barışmaq istəyir. Mən də fürsəti fəvri vermədim. Barışdıq. Qarşıda görülməsi işlər çox idi. Hə, indi kimdən başlamalı – özümdən, yoxsa özgədən? Xasiyyətim dəyişməmişdim: özümü arxa plana keçirdim.

Gəncə ədəbi mühiti Azərbaycan ədəbi aləminin maraqlı yazıçılarından biridir. Bu mühit iki mötərizə arasına bənzəyir: – ilkinlərlə açılır, pıranilərlə qapanır. Burada Allahın verdiyi ömrü isriflə – qənaətlə yaşayan kiçik bir pıranə dəstəsi var. Mən onları qeyri-rəsmi «80-cilər klubu» adlandırmışam. Bu «klubun» hələlik başı 86-ya dirənən 4 üzvü var: şair Oruc Göyçəli, yazıçı Qərib Mehdi, şair Mikayıl Yanar, şair-yazıçı Suxay Səlim. Mayın 2-də yazıçı, dramaturq, ssenarist,

şair Zaur Quliyevin (Zaur Həkimin) 80 yaşı tamam oldu. Bu mübarək yubiley yaşını Zaur müəllim «klub» üzvlərinin sayını 4-dən 5-ə qaldırdı. Zaur Quliyev klubumuzun 5-ci üzvü oldu. Arxası gəlsin!..

Gəncə ədəbi mühitinin yadında qalan xeyli qismi may ayında dünyaya göz açdı. Yazarlardan Altay Məmmədov, Sabir Hacıyev, Rübail, Mikayıl Yanar, Aydın Murovdağlı, Zaur Quliyev və yaddaşımızdan yayınan qeyriləri. Yeri düşdükcə adlarını çəkdiyim imza sahibləri haqqında mülahizələrimi oxucularla bölüşmüşəm. Həm də dəfələrlə. Bu fikir karuselində Zaur Həkim də həmişə bədii yaradıcılıqla məşğul olan bir şəxs kimi, həm də diqqətim çəkən obraz kimi öz yerini alıb. Köklü-kömcəli gəncəli olan Zaur Quliyevin yubiley yaşını ömrünün bu müdrik çağında ona hərtərəfli nəzər yetirmək üçün qələm dostlarının, o cümlədən mənim yaddaşımı oyadır.

İndi maddi ehtiyacı olanların qapısını yardım hədiyyələri ilə döyürlər. Əlbəttə, bu xeyirxah yarışmada layiqli söz də

min şirin arzusu pulundan məhsuldar olur. Onun ehtiyacı olmayan ki, səni cizgindən çıxarda. Sən ali təhsil alıb yaxşı mütəxəssis olmasan. Atanın peşəni seçsən, lap şad olardın. Halal və ömürlük çöreyin olar.

Hələ XII əsrdə ulu ustad Nizami Gəncəvi demişdi: «Ata nəsihəti faydasız olmaz». Doqquz əsr yol gələn bu nəsihətdən şairin qələm nəvəsi Zaur Quliyev də faydalandı. O, gördü ki, böyük müfəkkir də düz buyurub, atası da düz deyir. Nəsihətə qulaq asanın qulağını burmurlar. Beləliklə, onun tərəqqi yolu başlandı. Gənc yaşlarından bir neçə ixtisasa yiyələndi. Əvvəlcə Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun meyvə-tərəvəzçilik fakültəsini bitirdi. Bununla kifayətlənməyən gənc kadr ehtiyatı bir peşəyə də sahibləndi. Bu dəfə o, Pyatıqorsk şəhərində fəaliyyət göstərən Tibb Universitetinin diplomuna layiq görüldü – stomatoloq kimi.

Zaur müəllimin həyatında pilləli vəzifə yüksəlişi başladı. Əvvəlcə istixana kombinatında direktor müavini, sonra Gəncə ticarət idarəsinin direktoru, daha sonra xüsusi konstruktor bürosunun rəh-

suldarlığı sayəsində o, sənət baxımından bedava sorduğu vaxtların əvəzini çıxmağa başladı. Bu günün özündə də yazıçının qələmi fəaliyyətdədir.

Çox çəkmədi onun imzası dövrü mətbuatda – «Azərbaycan» jurnalında, «Ədəbiyyat qəzeti», «Gəncənin səsi», «Rüzgər» qəzetlərində, almanaxlarda oxucu ilə təmas qurdu. 10-dan yuxarı kitabın («Gözəlliyin günahı», «Bahar nağılı», «Oxumasın, bilməzsən», «Səhifli üzük» və sair) müəllifliyini daşdı. Ədəbi cəmədə onun yaradıcılığı haqqında söz dəyənlər oldu. Bir kitabı – «Gözəlliyin günahı» barədə də mən fikirlərimi oxucularla bölüşdüm. Bununla kifayətlənmədim. Daha iki dəfə də obraz kimi ona müraciət etdim.

**Zaur Həkim xeyli sayda ədəbi janrdan qələmini sındırıb. Bu şəxslilik onun istedadının potensialını daha qəbalaq açmağa imkan yaradı. Janrdan asılı olmayaraq o, uşaqlara imza ata bildi. Uşaqlar üçün də müxtəlif səpkili şeirlər yazdı. Şəhər onun qabiliyyətinin başqa bir tərəfini açdı. Gəncə Dövlət Dram Teatrında və Kukla Teatrında dramaturqun**

valatı dostuma söyləyib dedim: «Bəlkə, siz tanıyarsınız, həmin illərdə mənə ayaqqabı bağışlayan o insan kimdi və haradadır?». Müsahibim mənalı-mənali gülümsünüb astadan dedi: «Gec də olsa, tanış ola bilərsiniz: o adamın adı Zaur, soyadı Quliyevdir. Özü də bu dəm sizinlə üz-üzə oturub çay iç-çay içmədən təsirlənərək dedim. «O, ayaqqabıları mənə bağışlamaqda məqsədiniz nə idi?». Zaur müəllim özünəməxsus bir təbəssümlə bu sualımı da cavablandırdı: «Bu günkü uğurlarınız üçün bir az da mənə borclusunuz. O ayaqqabıları sizə bağışlamasaydım, sənətin çətin yollarında bu qədər məsafə qət edə bilməzdiniz».

İkinci olay. Şəhər üzrə keçiriləcək yubileyimə (hansı olduğunu demirəm) qızığın hazırlıq gədiridi. Hər gün böyür-başımdayan qələm dostlarımla təntənənin ssenarisini müzakirə edirdik. Söhbət əsasən yüksək fəxri adda, ömürlük fərdi təqaüdə təqdim olunmaqdan gədiridi. Məni inandırırıldı ki, göstərdiyim ədəbi uğurlara görə buna mənim haqqım çatır. Bütün bu şirindən-şirin sözlər xoş idi. Birdən açıq səmanın üzünü qara bulutlar aldı. Şimşək çaxdı. İldırım gözləntilərimi vurdu. Görəsən, nə baş vermişdi? Hansı günahın sahibiydim? Bilmədim. Bircə onu bildim ki, şəhərbaşının üzündən dönüb. Bu bəs elədi. Təntənəli yubiley tədbiri gündəlikdən çəxd. Çoxları bu işə mat qaldı. Ancaq nə etmək olardı? Suyumu elə bulandırmamışdılar ki, bir də durulsa ola. Mən baş verənləri soyuqanlıqla müşahidə edirdim. Bir təntənədən ötrü heç kimin ayağına düşəsi deyildim. Məni əhatə edən sıxıq yavaş-yavaş seyrəlməyə başladı. Verilən salamlar solğunlaşdı. Görəsən, bu ədalətsizliyin təsirini azaltmaq üçün başqa bir variant yoxdumu? Sən demə, varıymış. Gözlənilmədən dostlardan biri təklif etdi ki, «İrə başı özünə bilər. Gəlin biz də mövqeyimizi ortaya qoyaq, yubileyi münasibətlə yığışdırıb ustadımız Qərib müəllimə yaddaşqalan bir qonaqlıq verək. Güng – bu, saatq – bu». Hamı yekdilliklə təklifi bəyəndi.

Həmin gün, həmin saat tamam oldu. Vədə yerinə Zaur Quliyevdən başqa heç kim gəlmədi. Dar gündə dayaq olmaq hər kəsin işi deyil. Bax, Zaur müəllim belə Zaur müəllimdir.

Zaur Quliyev həm də gözəl ailə başçısıdır. O, üç övlad atası, yeddi nəvənin babasıdır. Hamısı ali təhsillidir. Xoşbəxtlik ki, vətəncanlı bu yığcam ziyalı qurumunu ensiklopedik biliyə malik olan həyat yoldaşı ilə birlikdə ərsəyə çatdırıb.

Onun yaradıcılığının maraqlı mini-cəhətləri də var. Qələmdaşlarına ithafat, yoldaşlıq şarjları, kiçik yaşlılara tapmacalar yazır. Bunlar razılıq və dodaqqaçdırıq doğurur. Zaur Həkim haqqında bu yubiley yazım sona enməkdədir. Son notları təkə özünün deyil, həm də bu sətirlərin müəllifinin əhvalına yaxın olan «Gətirmə» qəzəli ilə (kiçik ixtisarla) tamamlayıram. Üç istiqamətli olan bu mürciət həm Tanrıya, həm yaxşıya, həm də yəmana ünvanlanmışdır.

**...Ömrüm mənə mail gül yarpağıdır, Onu qoparmağa tufan gətirmə. Soyuq bir baxışdan dolan gözümə, Kasılmək bilməyən leysan gətirmə. İşgi azalan ümidlərimə**

**Qaranlıq gətirmə, toran gətirmə. Onsuz da yandıb-yaxan bir neyem, Nəy yandıran yerə kaman gətirmə. Acı şikayətim, həzin gileyəm, Təsəllim yoxdursa, güman gətirmə.**

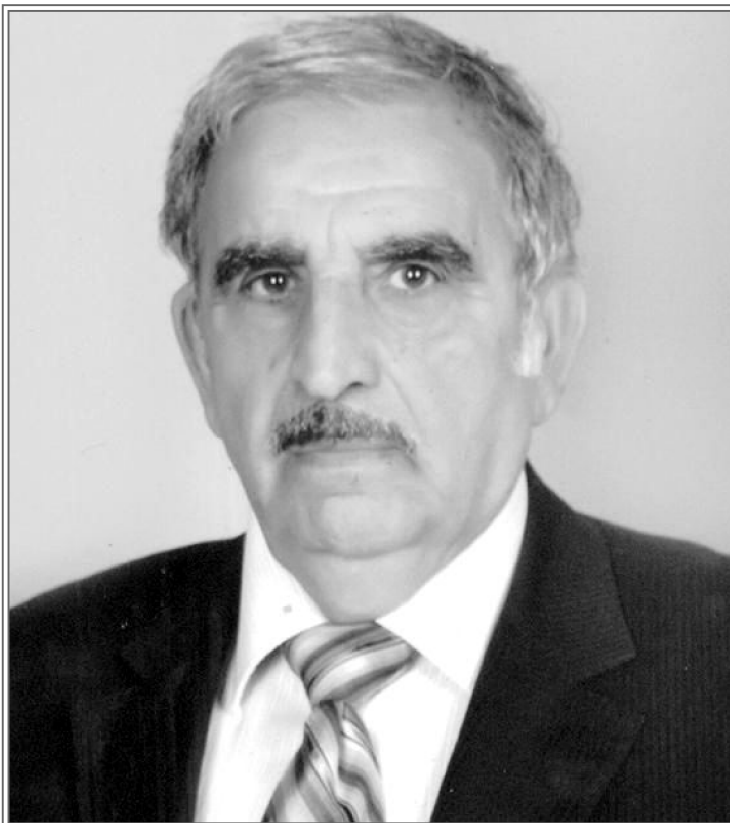
**Ümidlə yaşayan vüsalıma, Sən vaxtsız, vədəsiz hicran gətirmə. Zauram, Tanrıdan bir dilayim var: Yaxşının ömrünə yaman gətirmə.**

Kədərlə süslənən bu kövrək misralar müəyyən bir anın məhsuludur. Anın o biri üzündə isə nikbinlik var. Bu nikbinlik nə deyir? Onu nağılın şirin dililə söyləyəcəm.

Zaur müəllim, 80-i tamamlayıb qoydunuz dilinizə altına. Çox gözəl! Bu, reallıqdır. Bundan sonra gerçəkliyinə inandığımız arzu gəlir. Ömrü enişli-yoxuşlu olur. Arzu edirəm ki, dərə-təpə keçib düzə çatasınız; 90-ı aşırıb 100-ə çatasınız – əlbəttə, kağızla.., qələmlə!

## Zaur QULİYEV – 80

# Beşinci...



geri qalmamalıdır. Varımız nikbinlik asılıyan sözdürsə, həm də gerçəkdirsə, onu əsirgəməməliyik.

**Tanın Zauru sevimli bəndəsi kimi şəxsi istedad verib. Bu fərsətli, bilikli, zirik oğlan özünü hələ məktəbli ikən göstərməyə başlayıb. Ədəbiyyata sevgisi, güclü mütaliəsi onu poeziyaya tanış edib. Musiqiyə həvəsi də tezliklə nəticə verib. Gəncədə «Qızılbarmaq» kimi şöhrətənlən tarzan Fazil Əlizadədən qısa müddətdə tar çalmağı öyrənib. Gəncəlikən toylar yola verib, yaxşıca pul qazanıb. Cəsarətli, çətin vəziyyətdən ustalıqla çıxış yolu tapdığına görə dostları arasında yekdilliklə dəstəbaşısı seçilib.**

**Atası diğ həkimi İlyas Quliyev pula pul deməyən oğlunun hərəkətlərindən şübhələnib. Təklilə qazancın mənbəyini soruşub. Zaur da heç nəyi gizlətməyib, gizlədiyi tarla ortalıca çıxıb və deyib:**

**– Mənə o pulları qazandıran tanrıdır.**

**Atası uzaqgörən adam idi. Bilirdi ki, vaxtsız cibə tətbiq edilən pul uşağını düz yoldan azdırıb bilər. Odlar ki, bir ata kimi həm məsələni əsirgəməyib, həm də son qərarını verib:**

– Elə yeniyyətliyindən çoxsahəli qabiliyyətini müşahidə edirəm. Yoldaşların həmişə sənə başına yığışır. Sən gələcəkdə yaxşı idarəçi ola bilərsən. Tərin işə yayılıq məhsul kimi tez bəhrəyə düşdü. Asan qazanan pul sonra səni çətinliklərlə üzəldirə bilər. Səndən nə Sadıqcan olası, nə də Qurban Pirimov. İlk növbədə tarla vidualaşmalısən. Şeir yazmağına bənd olmuram. Poetik qələ-

bəri vəzifəsinə irəli çəkildi. O, nomenklatur kadr kimi Gəncə şəhər rəhbərliyinin diqqətindəydi. 60-70-ci illərdə şəhər iqtisadiyyatına üç boss: Dəyirman İsa (Taxıl Məhsulları kombinatı), Konditer Nəcəf (Çörək-Qənnadı Fabriki) və Qara Camal (Yağ-Piy Kombinatı) çiyin vermişdi. Bu «sacayağına» – Zaur Quliyev də qoşulmaq şanslarına malik idi. Sovet sistemində yaxşı bələd olanlar bilir ki, bu sistem Təpəgöz kimi seçib tərifiyədi kadri əvvəlcə başı üzərinə qaldırır, sonra bir bəhanə ilə tepsəiaşağı buraxır. Elə bunu duyan Zaur Quliyev vaxtında uçurumun başından geri çəkile bildi.

Məsul vəzifələr ürayinin dərin yerindən intizarla boylanın söz sənətini arxa plana çəkmişdi. Ancaq zərif duyğular vaxt-bivaxt Zaur müəllimi narahat edir, sanki deyirdi: «Bəs bizi nə vaxt yada salacaqsan?».

Nəhayət, məqam yetişdi. Onun həyatının ikinci dönəmi başladı. Bu dəfə paralel: həm diğ həkimliyi, həm də söz sənəti. O, hərədən yarızarafat-yarıciddi deyir: «Sözün də insan kimi diğ ehtiyacı var. Diğsiz söz oxucuya gerek deyil». Onun üçün ədəbi sahə kəşf olunan, ancaq istifadəyə verilməyən mədəni kimi idi. 90-cı ildən başlayaraq Zaur müəllimin qələmi bu «mədəni»də «bədii istehsal»a başladı.

Yaradıcılıq sirr ələmidir. O, qələm sahiblə gah erkən çağında, gah peyğəmbərlik yaşından – 40-dan sonra, gah da ömür boyu əməkdaşlıq edir. Ciddi yaradıcılığa girişmək yolunda Zaur ikinci mərhələdən başlamaq nəsib oldu. Məh-

**«Bahar nağılı», «Şirin şahliğı», «Kosanın toyu» pyesləri uğurlu tamaşaya qoyuldu. Onun bir ssenarist kimi Kəpəz TV ilə yaradıcılıq əməkdaşlığı öz səmərəsini verdi. Maraqla izlənen 12 seriyalıq «Məhəbbət oyunu»nu dediklərimizə misal çəkmək olar.**

**Z. Quliyev dedektiv janrdan da diqqətçəkən əsərlər ərsəyə gətirib. «Ağ Hunday», «Gürcü qızı», «Əjdərin məhəbbəti» dedektiv hekayələri bələlərindəndir. Maraqlıdır ki, o, Gəncə ədəbi mühitində həblilik bu sahədəki boşluğu dolduran yeganə müəllifdir. Onun ünvanına deyilən «Sən də Gəncə ədəbi mühitinin Çingiz Abdullayevsən» sözləri heç də əbəs deyildir. Onun mövzuları həyatidir. Yazının mövzusu qondarma olmayanda oxucu onu daha böyük məmnuniyyətlə qəbul edir.**

**Zaur Həkimin ədəbi fəaliyyəti diqqətdən yayınmayıb. O, səmərəli əməyinə görə müddətli Prezident mükafatına, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Fəxri Fərmanına, Azərbaycan – ABŞ Mədəni Əlaqələr Mərkəzinin Fəxri Diplomuna layiq görülməli.**

Sənətçilərin həyatında şəxsiyyət məsələsi də vəzifələnməz faktordur. Bu mənada Zaur müəllimin şəxsiyyəti də qələmi kimi maraqlıdır. Bununla bağlı baş vermiş iki olayı xatırladacağam.

Birinci olay. Zaur Quliyevlə ilk tanışlığımı unutmşudum. Daha doğrusu, o, vəzifə sahibi kimi yadında qalmamışdı. Uzun illərdən sonra bir qələmdaş kimi yaxınlaşdıq. Mən tanışlığımızın ömrünün qısa olmasından gileyəndim. O, buna etiraz etdi. Dedi ki, «mən sizi gənclik illərindən, imzanzın yazıçı kimi qəbul olduğumu 60-70-ci illərdən tanıyıram». Sonralar bir söhbətimiz olanda unutanlığım üçün peşimanlıq çəkdim. Əhvalat olduğu kimi yadıma düşdü.

70-ci illərin Sovet dönəmində keyfiyyətli xarici mallar əldə etmək çətin idi. Məhsullar piştaxta altından satıldığı üçün gerek satıcıya artıq pul verəydin. Mənim isə artıq pul verməyə imkanım yox idi. Kimsə məsləhət gördü ki, Şəhər Ticarət idarəsinin direktoruna müraciət edim. Məsləhətə qulaq asdım, deyilən ünvanı yolladım. Heç vaxt rastlaşmadığım yaraşlıq, mədəni direktor məni diqqətlə dinlədi. Cavabı qısa oldu: «Zəhmət olmasa, sabah buradan gəlin, gözləyəcəm sizi». Ertesi gün o, bir cüt Çexoslovakiya məhsulu olan ayaqqabını mənə təqdim etdi. Pul vermək istəyəndə qəti etiraz etdi: «Mən bu ayaqqabı sənə hədiyyə olaraq verirəm». Müqavimət göstərməyin mənası yox idi. O, qərarında qəti idi. Təşəkkür edə-ədə hədiyyəni qəbul etməli oldum.

Hər dəfə həmin xeyirxah direktor haqqında fikirləşirdim: «Görəsən, o direktor indi haradadır? Onunla bir də üz-üzə gələcəyimiz?». Zaman keçdi. Yazıçı Zaurla tanış olduq. Sonra bu tanışlıq dostluğa çevrildi. Və bir dəfə mən bu əh-